

Rued Langgaard: Symfoni nr. 10 *Hin Torden-Bolig* (BVN 298)

Kritisk førsteudgave ved Bendt Viinholt Nielsen

Revisionsberetning

Kilder

A. Partitur. Autograf

B. Partiturkladdefragmenter

C. Skitse

D. Førsteudkast

E. Orkesterstemmer anvendt ved uropførelsen 22.7.1947

A. Partitur. Autograf

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 25,1 (mu 7902.1771). Blækrenskrift; tilføjelser i overvejende fremmed håndskrift med blæk, blyant og farvestift.

Proveniens: Danmarks Radio Nodebiblioteket (reg.nr. 4604); overført til Det Kongelige Bibliotek 1979.

Titel: "*Hvis det nu lokker jer / mod Klippens rædselssvangre Tinde - " / (Shakespeare "Hamlet") / Hin Torden-Bolig. / Stor-Symfoni N° 10 / for stort Orkester / af / Rued Langgaard / Komponeret August 1944. / Instrumenteret 20 Januar - 20 Februar 1945.*

Dateret og signeret til slut (s. 121): *d 20 Febr. 1945 Ribe / Rued Langgaard*

64 blade, 34 × 27 cm; 124 beskrevne sider, paginering: (titelside), (blank), 1-4, 4bis, 5-121, (1 side med påskrift af Launy Grøndahl), (3 blanke sider). Uindbundet.

Papirtype: *Beethoven Papier Nr. 38^a (28 Linien) 1942*: blad 1-48; *W.H. Nr. 9. F. 24* (24 systemer): blad 49-64.

Note. Blandt tilføjelserne til den renskrevne blæktekst er RLs metronomangivelser, skrevet med blyant. Ingen af de øvrige tilføjelser synes at hidrøre fra komponisten; de fleste kan uden vanskelighed identificeres som Grøndahls notater, anført med ikke mindre end seks forskellige skriveredskaber (blæk, blyant, rød farvestift i to nuancer og blå farvestift i to nuancer). En påskrift efter sidste nodeside i Launy Grøndahls håndskrift lyder: "Første Opførelse / 22 Juli 1947 / Radioorkestret (forstærket) / Dir Launy Grøndahl". Manuskriptet har kun været anvendt denne ene gang (ved andenopførelsen 1977 benyttedes fotokopierede partiturer). Partituret indgik sammen med orkesterstemmerne (kilde **E**) i Statsradiofoniens nodebibliotek efter uropførelsen, og intet tyder på, at RL efterfølgende har haft det i hænde.

En vis interesse knytter sig til de tempoangivelser, som er indføjet med dirigenten Launy Grøndahls håndskrift i partituret. Angivelserne kan direkte eller indirekte være godkendt af komponisten, der efter alt at dømme var til stede ved indstuderingen og studieopførelsen i Radiohusets Koncertsal tirsdag den 22. juli 1947. Grøndahls tilføjede tempobetegnelse er anført i noterne nf. under t. 229, 238, 250, 258, 299, 374, 448, 456 og 776.

B. Partiturkladdefragmenter

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 25,4. Blæk og blyant.

1. Ubetegnet, dog skimtes en udraderet blyantsoverskrift: *Kullencitat fra Hamlet (Shakespeare)*. Dateret ved begyndelsen: *29/11 44*.

1 blad, 34 × 27 cm, pagineret 1-2 + udsnit af et blad, 6,5 × 27 cm, upagineret; i alt 4 beskrevne sider.

Indhold s. 1-2 + [3]: t. 1-14 (t. 10-14 dog ukomplet pga. beskæring); indholdet af s. [4] vedrører et andet værk.

2. Ubetegnet. Udateret.

1 blad, 34 × 27 cm; 1 beskrevet side; upagineret.

Indhold: t. 136-144.

3. Ubetegnet. Dateret til slut: *d 18/2 45*.

3 blade, 34 × 27 cm; 6 beskrevne sider; upagineret.

Indhold s. [1], [3] og [5]: t. 774-796; indholdet af de øvrige sider vedrører andre værker.

Note. RL instrumenterede formodentlig størstedelen af værket og udfærdigede partiturrenskriften (kilde **A**) i én og samme arbejdsgang på grundlag af skitsen (kilde **C**). Partiturkladdefragmenterne er således næppe dele af større sammenhængende enheder, men et udtryk for, at RL har haft behov for at udarbejde enkelte passager i kladdeform. På den anden side kan de foreliggende fragmenter meget vel være bevaret ved en tilfældighed, således at RL i større omfang end det i dag fremgår, har betjent sig af et sådant mellemstadium.

C. Skitse

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 25,3. Blæk; enkelte tilføjelser med blyant.

Titel: *Rued Langgaard / "Hin Torden-Bolig" Symfoni N° 10. / [overstregt: Hamlet-Citat om Klippen, / "Klippen i Shakespeares Hamlet"] / for / stort Orkester / Kompositionsskitse / Ribe 8 August - 18 August 1944. / Instrumenteret 20 Januar - 20 Februar / 1945! / Motto: "Hvis det nu loker jer / mod Klippens rædselssvangre Tinde" / Shakespeare: Hamlet. [...]*

Overskrifttitel: *Symfoni N° 10 (Esmol)*

Datering ved begyndelsen: *Paabegyndt Foraar 1944.*; slutdatering: *17/8 44. Ribe*

14 blade, 34 × 27 cm (enkelte dog lidt beskåret; blad 13 = 26 × 26 cm); 27 beskrevne sider; skitsen findes på 13 af siderne og er folieret: (titelside), I-V, 6-12. Indholdet af de øvrige sider vedrører andre værker (skitsen er næsten udelukkende skrevet på blanke bagsider af gamle stemmer, skitseblade og kasserede titelblade; omslaget er et fragment af en renskrift indeholdende symfoni nr. 11, t. 1-10). Et nodeark, der tidligere har tjent som omslag og som bærer titlen *Flyvende Hollænder over Kullen*, har efterfølgende fundet anvendelse som omslag for skitser til symfoni nr. 14 (RLS 30,3).

Note. Skitsen omfatter hele kompositionen, men i en hurtigt noteret, gennemgående ufuldstændig form. Musikken er noteret på to (på første side dog overvejende tre) systemer. Instrumentangivelser er sparsomt forekommende. Af særlig interesse er overskrifter og tempobetegnelser, som RL i det store og hele har udeladt i renskriften:

- t. 1 *I Hav- og Bjerg-Sus* [opr. *I Hav- og Skov-Sus*][tilføjet: (*Stormbølger og Lynglimt*)]
- t. 120 *I Bjergene*
- t. 299 *Tordenskyer. Con un poco moto*
- t. 499/500 *Poco a poco lento*
- t. 516 *Solnedgang. Adagio*
- t. 553 [tilføjet: *Næste Dag: Glimt af*] *Fjerne Skumbølger. Scherzo animato*
- t. 576 *I Skoven. Tranquillo*
- t. 626 *Forbi Brændinger ved Klippen*
- t. 653 *Poco a poco lento*
- t. 659 *Lento*
- t. 666 *Eventyrstemning ved* [tilføjet: *Mose*] *Søerne. Lento misterioso.*
Blæsermotivet t. 666 er betegnet *Fasanhanen*
- t. 695 *Forbi*
- t. 696 *Begravelse ved Brunnby. Andante mod[erato]*
- t. 698 *Piu lento*
- t. 699 *Grave minaccioso*
- t. 723 *Atter Hav og Bjerg-Sus* [opr. *Hav og Skov-Sus*]
- t. 774 *Finale Coda*
- t. 785 *Stringendo*

D. Førsteudkast

Det Kongelige Bibliotek, Rued Langgaards Samling. Blæk.

1. RLS 54,4 [blad 3]. Ubetegnet; dateret [2? 4?]/3 43.

1 blad, 34 × 27 cm; to beskrevne sider, upagineret.

Indholder symfoniens åbningsmotiv (t. 1-3) noteret på to systemer; desuden udaterede skitser til violin-koncerten (BVN 289), komponeret 1943-44.

2. RLS 25,2. Uden overskrift; udateret.

1 blad, 15 × 26 cm; to beskrevne sider, upagineret.

Indeholder otte udkast noteret på to systemer og betegnet *Tordenbyger* (6 t.), *Brændinger* (3 t.), *Fjerne Bølger* (*Scherzo*)(4 t.), *Begravelse fra Brunby Kirke* (5 t.), *Solnedgang* (4 t.), *I Skoven* (8 t.), *I Skoven* (4 t., overstregede), *Ved Søerne* (*Fasanhane*)(3 t.). Desuden nogle titelforslag: *Fra Vikinge-Kullen*, *Palnatokeklippen*, *Fra Dragesnekkernes Kullen*.

E. Orkesterstemmer anvendt ved uropførelsen 22.7.1947

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 26 (mu 7902.1772); overført 1979 fra Danmarks Radios nodebibliotek (registreringsnr. 4604). Usigneret afskrift.

Materialet omfatter 50 stemmer (heraf strygere: 6 5 4 3 3).

Note. Ifølge brevveksling mellem Statsradiofonien og RL blev stemmerne udskrevet af Sophus Nielsen, Skjern, i foråret 1947 (korrespondancen foreligger i Danmarks Radios arkiv, arkivæske nr. 78; tidligere registreret under signaturen 2174). Stemmerne indeholder enkelte musikersignaturer og -dateringer samt sporadiske musikerkorrektioner. Sættet omfatter kun én piccolofløjte (stemmen er unison, men foreskrives i **A** udført af tre instrumenter, hyppigst er der tale om tredobling). Kilderne oplyser ikke, om denne disposition var sanktioneret af komponisten. Orkestermaterialet er kun blevet benyttet ved uropførelsen, idet kvaliteten blev fundet for ringe, da Danmarks Radio i 1977 skulle genopføre værket. Et nyt materiale blev udskrevet ved denne lejlighed.

Redaktionsgrundlag

Udgaven er baseret på værkets hovedkilde, det renskrevne partitur (kilde **A**). Den autografe, blækskrevne tekst – suppleret af komponistens med blyant tilføjede metronomangivelser – udgør udgavens tekstgrundlag. Enkelte andre tilføjelser i kilden, typisk rettelser af skrivefejl, er taget redaktionelt til følge af udgiveren. Skitser og kladder (**B-D**) er af præliminær og ufuldstændig karakter, men er konsulteret i tilfælde, hvor hovedkilden rejser spørgsmål (kun i et enkelt tilfælde har informationer herfra dog kunnet tillægges autoritet i forhold til hovedkilden, jfr. note til t. 781 nf.). Stemmesættet (**E**) er uden kildeværdi for udgaven.

Retningslinjer for udgaven

Udgiverens tilføjelser og rettelser er typografisk markeret i partituret ved hjælp af skarpe parenteser; tilføjede buer er dog angivet med brudt streg og bueændringer som en kombination af hel og brudt streg. Orienteringsfortegn i runde parenteser skyldes udgiveren. Faste fortegn for engelskhorn og klarinetter er tilføjet af udgiveren. Redaktionelle kommentarer samt oplysninger om forhold, der ikke er typografisk markeret i udgaven, findes i noterne nedenfor.

Der er foretaget stiltiende komplettering for så vidt angår manglende triolangivelser og nodepunkteringer. Mindre justeringer af uegalt anbragte foredragsbetegnelse og dynamiske angivelser er foretaget uden videre.

Passager, der gentages (eventuelt transponeret), er redaktionelt kompletteret (vice versa) og notationsmæssigt egaliseret. Det drejer sig om følgende passager (de i parentes nævnte forskelle er bibeholdt i udgaven):

- t. 1-4 (og delvis 5) gentages som t. 723-726 (delvis 727) (dog uden trb, tuba, piatti: desuden forskel i nodelængde og stykegrad for timpani, t. 1 / 723 node 1)

- t. 10-33 gentages som t. 456-479 (i t. 10-11 / 456-457 er cl B 1 og 2 ombyttet; enharmonisk notation forekommer i vla og vlc t. 28 / 474 (node 1) samt i obo 3 t. 31 / 477 (node 2)).
- t. 70-77 gentages som t. 481-488
- t. 97-154 gentages et halvtonetrin højere som t. 160-217 (i t. 107-110 / 170-173 er der byttet om på cl B 1 og cl E_b 1; i t. 132-135 / 195-198 er fag 2 og 3 ombyttet)
- t. 110-132 / 173-195 gentages hhv. et halvtonetrin lavere og et heltonetrin lavere som t. 732-754 (i t. 747 er cl B 2 og vla ikke identisk med paralleltakterne 125 og 188; fag 1-2 svarer i t. 754 til t. 132, jfr. t. 195)
- t. 136-153 / 199-216 gentages i hhv. samme toneart og et halvtonetrin lavere som t. 756-773 (i t. 760 har fag 2-3 *mp* til forskel fra *mf* i t. 140 / 203; i t. 770-773 fordobles cl E_b 1 af cl E_b 2, hvilket fortsættes t. 774)
- t. 299-365 gentages som t. 374-440 (dog er trb 2 ikke identisk i t. 321 / 396, rytmen i blæserne t. 346 og 348 er ikke identisk med t. 421 og 423; i t. 345-348 / 420-423 er vla noteret forskelligt; enharmonisk notation forekommer i vlc t. 322 / 397 og 359 / 434)
- t. 576-580 + 582-586 gentages som t. 611-620 (udeladelsen af t. 581 i gentagelsen ligner en forglemelse, men den går i så fald tilbage til skitsestadiet, idet takten også er udeladt i kilde C).
- t. 666-678 gentages som t. 680-692 (fra t. 685 dog et halvtonetrin højere; i t. 669-670 / 683-684 er fl 1 og ob 1 ombyttet)
- t. 702-705 gentages som t. 706-709

Særlige redaktionelle problemer

Obo 3 / Engelskhorn. Langgaard foreskriver ikke-realisable instrumentskift to steder, dels efter t. 455, hvor engelskhorn skal udskiftes med obo i løbet af to takter, dels i t. 730, hvor Langgaard forventer et skift fra obo til engelskhorn i løbet af en ottendedelspause (komponisten har overset problemet, fordi instrumentskiftet sker samtidig med en bladvending i manuskriptet!). Indtil fremkomsten af nærværende udgave har problemerne opførelsespraktisk været løst ved, at obo 3 og engelskhorn er skilt i to separate stemmer, hvilket altså har krævet en ekstra musiker. Det har imidlertid ikke været Langgaards hensigt, og der er i denne udgave foretaget en omskrivning af stemmen i nogle få takter, således at musikeren får den fornødne tid til at skifte instrument. Det drejer sig om t. 458-460, hvor Langgaard faktisk er opmærksom på problemet, idet han skriver "Obo (eller Engelsk Horn)". Obostemmen er her transponeret til engelskhorn. Tilsvarende er t. 723-730 lagt om fra obo til engelskhorn, således at instrumentskiftet kan ske i pausen t. 717-722.

Klarinet i B 1-3. I takt 330 og 405 forekommer som node 2 et cis (noteret dis), som ikke kan udføres på de klarinetter i B, man anvender i dag. Noteret dis eller es ses også i andre Langgaard-værker og kendes bl.a. fra operapartiturer af Richard Strauss og Puccini. I Berlioz/Strauss' instrumentationslære (1905) nævnes det, at "moderne" B-klarinetter er forsynet med en ekstra 'cis-klap'. Denne instrumenttype har imidlertid aldrig opnået udbredelse. Langgaards notation er bibeholdt i partituret, og det spilletekniske problem er løst i orkesterstemmerne ved at musikerne i passagen t. 299-439 skifter til klarinetter i A, der har klang cis som dybeste tone.

Strygerdivisi. Divisi-notationen er i kilden stedvis upræcis. Det skyldes, at divisi a 3 veksler med divisi a 2, uden at der er en indlysende sammenhæng mellem dette og det anvendte antal systemer, der snart udvides til tre, snart, uden nærmere præcisering af stemmernes fordeling, sammentrænges til to eller ét. Hvor to stemmer er noteret i samme system, skiftes der endvidere mellem dobbelthalse og enkelthalse, uden at de sidstnævnte tilsyneladende betegner dobbeltgreb. Notationen er søgt præciseret i udgaven i henhold til Langgaards formodede intentioner. De foreskrevne skift mellem enkelt- og dobbelthalse er generelt bibeholdt, således at den konkrete udførelsesmåde i hvert enkelt tilfælde overlades til musikerne – hvad der formodentlig også har været komponistens hensigt.

Noter

Ud over redaktionelle kommentarer omfatter noterne specifikt oplysninger om

- alle tilføjelser til kilde **A**'s blækskrevne tekst med undtagelse af RLs egenhændige metronomangivelser (som regnes til udgavens kildetekst) og Grøndahls fremhævninger af i forvejen noteret dynamik mv. Det er anført, hvorvidt tilføjelserne er taget redaktionelt til følge eller udeladt.
- detaljer i kildeteksten (**A**), som er udladt af udgiveren
- angivelse af de orienteringsfortegn i rund parentes, som allerede forefindes i **A** (udgiverens tilføjelser af sådanne fortegn er også anbragt i rund parentes)

takt	stemme	kommentar
5	vla 1	node 2: ♯ tilføjet med blyant i A , uidentific. hånd; taget redaktionelt til følge
10	fl 1+2	node 3: ♯ tilføjet med blyant i A , uidentific. hånd; taget redaktionelt til følge
11	fl 1+2	node 3: ♭ tilføjet med blå farvestift i A (Launy Grøndahl); taget redaktionelt til følge
15	fl	node 2: ♯ tilføjet med blyant i A , uidentific. hånd; taget redaktionelt til følge
22	tr 1	gentaget <i>ff</i> efter halvnoden udeladt
27	tr 2-3	<i>ff</i> ændret til <i>f</i> i overensst. med t. 473
30	vl 1	node 6: gentaget ♯ for d^2 og d^3 udeladt
31	vla	node 3: overflødigt ♭ udeladt i analogi med vlc
44, 46	cl Mi, ♭	node 3: ais^2 rettet til h^2 i analogi med unison picc og vl 1
48	picc	pause 1: ♯ rettet med blyant i A til ♯, uidentific. hånd; taget redaktionelt til følge
48, 50	cl Mi, ♭	node 3: h^2 rettet til a^2 i analogi med unison picc og vl 1
49	vl 1	node 7: ♯ tilføjet med blyant i A , uidentific. hånd; taget redaktionelt til følge
53	cl Mi, ♭, vl 1	node 4: ♯ tilføjet med blyant i A , uidentific. hånd; taget redaktionelt til følge
	cl Mi, ♭	node 8: ♭ tilføjet med blyant i A , uidentific. hånd; taget redaktionelt til følge
57	vl 1	node 9: gentaget ♭ for d^2 udeladt
	vla	node 1: marc. udeladt i overensst. med t. 54, 60, 63, 66 og 69
58	-	efter <i>cresc.</i> er med rød farvestift i A tilføjet "poco a poco" (Launy Grøndahl); udeladt
	vl 1	node 7: ♭ tilføjet med blyant i A , uidentific. hånd; taget redaktionelt til følge
59	vl 2	node 6: marc. udeladt i overensst. med t. 53, 56, 62, 65 og 68
	vla (vl 2?)	node 1: marc. udeladt i overensst. med t. 53, 56, 62, 65 og 68
61, 64	cl Si, ♭	node 7: es^2 rettet til ges^2 i overensst. med t. 52, 55, 58 og 67
63, 66	cl Mi, ♭	node 9: g^1 rettet til b^1 i overensst. med t. 54, 57, 60 og 69
64		"sempre cresc." tilføjet med rød farvestift i A ved str (Launy Grøndahl); udeladt
70	timp	node 4: gentaget <i>tr</i> udeladt
72	fag 3	node 1: ♯ i parentes udeladt
	vlc 2	node 1: ♯ udeladt
72-73	-	"dim" tilføjet med blyant i A mellem de to trompetsystemer (Launy Grøndahl?); en tilsvarende tilføjelse findes ikke i gentagelsen t. 483-484; udeladt
76	vla 1, vla 2	node 3: marc. udeladt i analogi med t. 72 og 80
77	vla 1, vla 2	node 2: marc. udeladt i analogi med t. 73 og 81

80	ob 1-2 vl 1, vl 2 vlc 2	bue node 1-2 udeladt i overensst. med t. 72 og i analogi med ob 3 node 1: marc. udeladt i analogi med t. 72, 76 og 84 node 1: ♯ udeladt
108	fl 1, ob 1, cl Si _b 1	buens endepunkt ændret fra node 7 til node 6 i analogi med ob 1 t. 106 og 107
118	vlc	node 1: ♭ tilføjet med blå farvestift i A (Launy Grøndahl); taget redaktionelt til følge
121	cor ingl cl Mi _b 1	node 4: a ¹ rettet til g ¹ i analogi med unison cl Si _b og unison vl 2 node 3-5: e ¹ -g ¹ -f ¹ rettet til f ¹ -a ¹ -gis ¹ i analogi med unison ob og unison vl 1
122	cb	node 1: ♭ tilføjet med rød farvestift i A (Launy Grøndahl); taget redaktionelt til følge
124	fag 3, vlc	node 1: ♯ tilføjet med rød farvestift i A (Launy Grøndahl); taget redaktionelt til følge
126	vl 1	node 1: ♯ udeladt
128	ob 1-2, vl 1	node 1: ♯ udeladt
135	-	"dim" tilføjet med blyant i A dels over, dels under str (Launy Grøndahl?), udeladt (et dim. er sst. redaktionelt tilføjet i analogi med blæserne)
	fag 1-2 fag 3	<i>dim.</i> mgl. i fag 1 (separat system i A) ♯ rettet til ♯ (bladvendingsfejl i A) node 1: d rettet til es (fag 1 og 3 unisone i analogi med t. 198, hvor dog fag 3 har byttet stemme med fag 2)
139	cor ingl	dim.kile flyttet fra t. 138 til t. 139 i analogi med t. 202 og øvrige blæserstemmer
140	fag 2, fag 3, vlc, cb	node 1: ♯ udeladt
143	vla 1 vla 2	node 2: 16-dels tremmolo ændret til ikke-mensureret tremmolo i overensst. med t. 206 og 763 node 5: 16-dels tremmolo ændret til ikke-mensureret tremmolo i overensst. med t. 206 og 763
144	cl Si _b vl 2	node 7-9: ♭ på sidste taktslag rettet til trio (trio) i analogi med t. 207 node 2: gis ¹ rettet til fis ¹ i analogi med vl 1 (oktavering; jfr. t. 207 og 764)
145	cor ingl	umotiveret dim.kile i taktens sidste halvdel udeladt i overensst. med t. 208 og t. 765 samt i analogi med ob 2 og fag 2
148-149	cor 1-2	cresc.kile mgl. i cor 2 (separat system i A)
151	cb	node 2: gentaget <i>f</i> udeladt
152	cb	node 2: ♯ tilføjet med blyant i A , uidentific. hånd; udeladt
154	cor 3-4	<i>cresc.</i> og <i>ff</i> mgl. i cor 3 (separat system i A)
169	ob 1	buens endepunkt ændret fra node 7 til node 6 i analogi med t. 106
171	fl 1, cl Mi _b 1 fag 3	buens endepunkt ændret fra node 7 til node 6 i analogi med ob 1 (jfr. t. 108) node 1: ♭ tilføjet med blyant i A (Launy Grøndahl?); taget redaktionelt til følge
172	ob 1-2	node 2: ♭ tilføjet med blyant i A (Launy Grøndahl?); taget redaktionelt til følge
178	vl 1	buens endepunkt ændret fra node 7 til node 6 i analogi med t. 177, 179 og 180
191	ob 1-2, vl 1	node 1: ♯ udeladt
192	cb	node 2: a rettet til h i analogi med unison fag 3 (jfr. t. 129)
198	-	"dim." tilføjet med blyant i A , dels over træ, dels over str (Launy Grøndahl?); udeladt (et dim. er sst. redaktionelt tilføjet i analogi med cl Si _b og fag, jfr. t. 135)
201	cor 3-4	<i>fz</i> mgl. i cor 4 (separat system i A)

	vlc	node 1: ♭ tilføjet med blyant i A (uidentific. hånd); taget redaktionelt til følge
202	cor 3-4	dim.kile mgl. i cor 4 (separat system i A)
206	vla 2	node 1-4: umensureret tremmolo ændret til 16-dels tremmolo i analogi med t. 143 og 763
229	-	"Tempo poco tranq:" tilføjet med blæk i A (Launy Grøndahl); udeladt
229-237	timp	<i>tr.</i> over hver node udeladt og erstattet af bølgelinje
233	vl 2	bue node 3-5 og 6-8 ændret til node 3-4 og 6-7 i analogi med vl 1 og vla
237	ob 2	♭ tilføjet med blyant i A (Launy Grøndahl?); taget redaktionelt til følge
238	-	"mosso (al Tempo 1.)" tilføjet med blæk i A (Launy Grøndahl); udeladt
241	ob 1-2	node 3, 5: marc. mgl. i ob 1 (separat system i A)
242	ob 1-2, vl 1	node 1: ♯ udeladt
246	fag 2	overflødigt <i>f</i> udeladt
248	fl 1, fl 2	node 1: ♯ udeladt
250	-	"poco sostenuto" tilføjet med blæk i A (Launy Grøndahl); udeladt
	fag 1-2	<i>f</i> mgl. i fag. 1 (separat system i A)
252	vlc 1	bue node 6-8 ændret til node 6-7 i analogi med vla og t. 250
252, 254	cor ingl, cl Si _b , fag 1	overflødigt <i>f</i> i taktens begyndelse udeladt
254	vla, vlc 1	bue node 3-5 og 6-8 ændret til node 3-4 og 6-7 i analogi med t. 250 og 256
257	fag 1	<i>marc.</i> flyttet fra t. 258 i analogi med øvrige blæsere
	fag 1-2	cresc.kile mgl. i fag 1 (separat system i A)
258	-	"a Tempo 1." tilføjet med blæk i A (Launy Grøndahl), udeladt
	ob 1-2	gentaget <i>marc.</i> udeladt
	vl 1	node 2: ♯ udeladt
264	cor 3-4	<i>ff</i> i cor 4 (separat system i A) ændret til <i>ffz</i> i overensst. med t. 266 og i analogi med cor 3
265	vl 2	bue node 1-2 udeladt i overensst. med t. 267 og i analogi med vla
266	cl Si _b , 1	gentaget <i>ff</i> udeladt
267	cl Mi _b , 3	node 5: e ¹ rettet til f ¹ i overensst. med t. 265
276-281	timp	<i>tr.</i> over hver node udeladt og erstattet af bølgelinje
286-291	timp	<i>tr.</i> over hver node udeladt og erstattet af bølgelinje
299	-	"Meno" tilføjet med blyant i A (Launy Grøndahl); udeladt
299	trb	"mf" tilføjet med blå farvestift i A (Launy Grøndahl?); denne tilføjelse findes ikke i paralleltakterne 305, 374 og 380; udeladt
301	cl Mi _b , 2-3	bue t. 301 node 2 til t. 304 node 1 mgl. i cl Mi _b , 2 (separat system i A)
305-306	trb 1	t. 305 node 1 overbundet til t. 306 node 1 rettet fra e til f i overensst. med t. 299-300 og t. 380-381
306	timp	bue t. 306-307 udeladt i overensst. med t. 381-382
309	vl 1, vl 2	<i>Sul D</i> flyttet fra t. 310 til frasens begyndelse t. 309
310	vl 1, vl 2	node 1: e ¹ rettet til f ¹ i overensst. med t. 385 node 2: ♯ udeladt
311	vlc	node 1: ♯ udeladt
312	vla 1	node 1: ♯ udeladt
313	timp	bue t. 313-314 udeladt i overensst. med t. 388-389
	vl 1, vl 2	node 1: ♯ udeladt
315	vla 1	node 1: ♯ udeladt
316	timp	bue t. 316-317 udeladt i overensst. med t. 391-392
318	ob 1-2	node 1: ♭ tilføjet med blyant i A (Launy Grøndahl?); taget redaktionelt til følge
331	vlc	node 1: A rettet til G med blyant i A (Launy Grøndahl?); taget redaktionelt til følge i overensst. med t. 406 og i analogi med cb
341	trb 1-2	node 3: ♯ udeladt

343	vlc	node 1-2: marc. udeladt i overensst. med t. 418
349	fag 1-2	<i>marc.</i> flyttet fra t. 350 i overensst. med t. 424 og i analogi med vlc og cb
355	fl 1, fl 2 tr 1-2	‡ tilføjet til sidst i takten med blyant i A , uidentific. hånd; udeladt node 1: marc. tilføjet med rød farvestift i A (Launy Grøndahl); udeladt
357	vlc	<i>fz</i> ændret til <i>f+</i> marc. i overensst. med t. 432 og i analogi med fag
360	vl 1 vl 2	node 1: ♯ udeladt node 2: ♯ udeladt
363	cl Mi _b , 1	node 3: ♯ udeladt
368	vlc, cb	node 2: ♯ udeladt
369	fag 1 fag 2	node 3: ♯ udeladt node 1: ♯ udeladt
374	-	"Tempo (Meno)" tilføjet med blyant i A (Launy Grøndahl); udeladt
387	cb	bue t. 387-388 udeladt i overensst. med t. 312-313
384	vl 1, vl 2	<i>Sul D</i> flyttet fra t. 385 til frasens begyndelse t. 384
388	vl 1, vl 2	node 1: ♯ udeladt
390	vla 1	node 1: ♯ udeladt
391	vl 1, vl 2	node 1: ♯ udeladt
403	trb 1	node 1: ♯ udeladt
407	ob 1-2	node 3: ♯ tilføjet med rød farvestift i A (Launy Grøndahl); taget redaktionelt til følge
411	trb, tuba	node 1: ♯ udeladt
414	vlc, cb	node 1: <i>fz</i> udeladt i overensst. med t. 339 og i analogi med trb 3 og tuba
425, 428	cl Mi _b , 2	node 2-3: rettet fra <i>f</i> ¹ - <i>fis</i> ¹ til <i>fis</i> ¹ - <i>fisis</i> ¹ i overensst. med t. 350, 353 og i analogi med fl 2
426	vlc, cb	<i>f</i> rettet til <i>ff</i> i analogi med t. 351
435	vl 1 trb 1	node 1: ♯ udeladt <i>spiccato</i> flyttet fra t. 436 til frasens begyndelse
441-442	vl 2, vla	cresc.kile fra t. 441 node 2 til 442 node 3 tilføjet mellem systemerne med rød farvestift i A (Launy Grøndahl); udeladt
442	ob 1	cresc.kile fra node 1 til 3 tilføjet med blyant i A (Launy Grøndahl?); udeladt
442-443	vl 2, vla	kort dim.kile fra slutningen af t. 442 til og med 443 node 1 tilføjet mellem systemerne med blå farvestift i A (Launy Grøndahl); udeladt
445-446	vl 2, vla	cresc.kile fra t. 445 node 3 til 446 node 3 tilføjet med blyant i A (Launy Grøndahl?); udeladt
446-447	ob 1	cresc.kile fra t. 446 node 2 til t. 447 node 3 tilføjet med blyant i A (Launy Grøndahl?); udeladt
	fag 1-2	cresc.kile mgl. i fag 2 (separat system i A)
448	-	"string[endo]" tilføjet med blå farvestift i A (Launy Grøndahl); udeladt
450	cor ingl	node 1: ♯ udeladt
456	-	efter metronomtallet tilføjet tempoforslaget "(112-116?)" med blå farvestift i A (Launy Grøndahl); udeladt
475	vl 2	node 2: samklangen kompletteret med <i>a</i> ¹ og <i>a</i> ² i overensst. med t. 29
477	vla, vlc	node 3: ♭ udeladt, jfr. t. 31
487	fl 1+2 ob 2	node 1: <i>des</i> ³ rettet til <i>b</i> ² med blå farvestift i A (Launy Grøndahl); taget redaktionelt til følge i overensst. med t. 76 og i analogi med vl 1 node 3: ♯ udeladt
489	cb	trem. tilføjet i analogi med øvrige dybe strygere; bindebue udeladt
491	fag 3	node 1: gentaget <i>ff</i> udeladt
493	cb	node 5: rettet fra ♯ til (triolet) i overensst. med t. 494-495 og i analogi med vla og vlc
518	cb	<i>p</i> rettet til <i>pp</i> i analogi med t. 522, 530, 534 og 542
520	vlc 2	node 3-4: stacc. og bue udeladt i overensst. med t. 516
536	cl Si _b , fag 1, cor 2	<i>legato</i> flyttet fra t. 537 til frasens begyndelse i analogi med cor 1, cor 3-4,

		vlc og t. 532; betegnelsen mgl. ved fag 2 (separat system i A)
538	cor 1-2 vlc 1-2	<i>pp</i> mgl. i cor 2 (separat system i A) <i>legato tenuto</i> mgl. i vlc 1 (separat system i A)
539	cor 1-2	<i>dim.</i> mgl. i cor 2 (separat system i A)
542	vl 1	bue mgl. i vl 1:2 (separat system i A)
565	ob 2	node 1: h ¹ rettet til e ² i overensst. med t. 566 (oktavering af fl 2)
572	cl Mi _b 2-3	node 1 tilføjet redaktionelt (RL har øjensynlig glemt a3, idet alle tre cl fortsætter i t. 573 ff. efter bladvending i A)
590-598	cor 4	stemmen af praktiske grunde omlagt fra cor 3 til cor 4
614	vl 2	<i>p</i> rettet til <i>pp</i> i analogi med øvrige strygere
616	cor 1	buens endepunkt ændret fra node 4 til node 5 i analogi med t. 582; bindebue fra node 5 uden endepunkt udeladt (der er bladvending i A mellem t. 616 og 617)
617	fag 1	takten udfyldt redaktionelt i overensst. med t. 583 (RL har sat den første pause, men efterladt resten af takten tom)
620	vlc 2	stacc. node 1-6 udeladt i overensst. med t. 586 og i analogi med t. 619
629	picc	picc 2-3 på separat system i A ; node 1: e ² rettet til f ² i overensst. med picc 1; node 5: stacc. og marc. mgl. i A
	trb 1-2	node 1: $\flat$ mgl. i trb 1 (separat system i A)
	timp	<i>cresc.</i> ændret til <i>cresc.kile</i> med tilføjet <i>molto</i> i analogi med t. 640
630	vl 1, vl 2 cb	node 4: marc. flyttet fra node 5 til 4 i analogi med vla og vlc overflødigt <i>arco</i> udeladt
633	ob 2	node 2: stacc. mgl. (ob 2-3 noteret i ét system i A)
635	vl 1, vl 2, vla	node 7: $\flat$ udeladt
638	fag 1-2	<i>ff</i> mgl. i fag 1 (separat system i A)
640	ob 2 tr	bue node 1-4 mgl. (ob 2-3 noteret i ét system i A) node 2: gentaget <i>ff</i> udeladt
641	cor vl 1, vl 2	<i>fff</i> overstreget med blyant i A , uidentific. hånd; ikke taget til følge node 4 (vl 1) og node 10 (vl 1+2): marc. flyttet fra node 5 og 11 i analogi med vla og vlc
652	vl 1, 1 vla	node 1: $\flat$ udeladt node 2: $\flat$ udeladt
663	vlc	node 2: $\flat$ udeladt
671	ob 1	node 3: $\flat$ tilføjet med blå farvestift i A (Launy Grøndahl); taget redaktionelt til følge
674	vla fag 1	node 1: $\flat$ udeladt node 5: $\flat$ udeladt
683, 684	vlc	node 1: manglende nodehals tilføjet
685	ob 1-2	<i>pp</i> mgl. i ob 1 (separat system i A)
698	tam-tam	RL anvender den ældre betegnelse "Gonggong"
702	cor	node 2: $\flat$ i ( ) skyldes RL
703	trb 3, vla	node 1: $\flat$ udeladt
704	pno	RL foreskriver konsekvent "Pianino"
707	trb 1, vla	node 1: $\flat$ udeladt
711	cl Mi _b 2-3	node 1-4: marc. mgl. i cl Mi _b 3 (separat system i A)
712	trb 1-2 trb 3, tuba	node 2: marc. mgl. i trb 1 (separat system i A) node 2: $\flat$ i ( ) skyldes RL
715	fag	node 2 (forslag): $\flat$ i ( ) udeladt
721	vlc	node 2 har form som et par blækklatter og en tremmoloangivelse, som formodentlig skal læses som anført
723	-	"♩ = 108" tilføjet med rød farvestift i A (Launy Grøndahl); taget redaktionelt til følge i analogi med t. 1
	tr 1	notationen af praktiske grunde ændret fra tr i Si _b til tr i Fa
727	fag 3	node 4: a rettet til g i analogi med t. 5

740	fag 2	node 1: # tilføjet med blå farvestift i A (Launy Grøndahl); taget redaktionelt til følge
	vl 1, vl 2, vlc, cb	node 1: ♯ udeladt
746	vla 2	node 1: # tilføjet med rød farvestift i A (Launy Grøndahl); taget redaktionelt til følge
748	vlc, cb	node 1: ♯ udeladt
750	cor 3-4	<i>più f</i> mgl. i cor 3 (separat system i A)
	tr 1	<i>più</i> udeladt i analogi med t. 128 og 191
755	cl Si ₁ , 1	to trioltoner (d ¹ - d ¹) til sidst i takten (unison med vla 1) udeladt i analogi med t. 135 og 198 (jfr. note til t. 756-58)
	-	"dim" tilføjet med blyant i A dels over cor 3-4, dels midt i str (Launy Grøndahl), udeladt (et dim. er sst. redaktionelt tilføjet i analogi med t. 135 og 198)
756-758	cl Si ₁ , 1	redaktionelt udfyldt i overensst. med t. 136-138 og i analogi med t. 199-201 (RL har noteret pauser i t. 756, 757 og 758, men frasens fortsættelse findes i t. 759, efter bladvending i A)
759	-	dim.kiler tilføjet med blyant i A dels over cor 1 og 4, dels mellem vl 2,1 og 2 samt under vlc (Launy Grøndahl?); udeladt (men redaktionelt tilføjet i overensst. med t. 139 og 202)
760	fag 2-3	node 1: ♯ udeladt
763	cl Mi ₁ , 1	sidste fjerdedel af takten er tom i A ; udfyldt redaktionelt i overensst. med t. 143 og i analogi med t. 206
764	cl Si ₁ ,	node 7-9: fjerdelesnode på taktslag 3 rettet til triol i analogi med t. 207
774	cor ingl	bue fra taktstregen til node 2 (efter bladvending; ingen bue i t. 773) udeladt i analogi med t. 153-154 og 216-217
776	-	"Meno" tilføjet med rød farvestift i A (Launy Grøndahl); udeladt
776-778	tr 1	alle toner tilføjet ten. med blå farvestift i A (Launy Grøndahl); udeladt
781	cl Mi ₁ , 2-3	kompletteret iht. B , idet A kun anfører den første ottendelsnode for cl Mi ₁ , 2, mens resten af takten er tom; <i>f</i> er tilføjet redaktionelt
782	fag 1	bue node 1-2 udeladt (og bue node 2-3 tilføjet) i analogi med trb 1 og vlc
791	fag 1-2	node 4: bue til t. 792 (efter bladvending i A) udeladt

BVN, senest rev. 31.3.2007

Nodeudgavens kolofon:

Rued Langgaard: Symfoni nr. 10 "Hin Torden-Bolig" (BVN 298)

© 2002 Edition SAMFUNDET, Copenhagen.

BVN- numre refererer til Bendt Viinholt Nielsen: *Rued Langgaards Kompositioner. Annoteret værktfortegnelse*. Odense Universitetsforlag, 1991.

Hovedredaktør for Rued Langgaard Udgaven på Edition Samfundet: Bendt Viinholt Nielsen.

Redaktionsassistent på nærværende udgivelse: Mike Cholewa.

Rued Langgaard Udgaven er etableret med støtte fra Carlsbergfondet.

Den her foreliggende udgivelse er støttet af Langgaard-Fonden, Augustinus Fonden og Carlsbergfondet.

Tak til dirigenten Thomas Dausgaard for gode råd.

Spilletid: ca. 29 minutter.